

Питання дотримання особистої безпеки під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці

Михайло Кузьменко ^{*а}, Сергій Остапов ^{**б}

* Київський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9083-8262>, e-mail: mixa01@ukr.net

** Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-8088-7261>, e-mail: ssstapov@gmail.com

^а Написання оригінального рукопису, валідація, візуалізація.

^б Ресурси, програмне забезпечення, адміністрування проекту, методологія, нагляд, формальний аналіз.

DOI: [10.32353/khrife.2.2026.16](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2026.16)

УДК 331.45:343.98

Надійшло 30.01.2026 / Рецензовано 16.02.2026 / Прийнято до друку 24.06.2026 /
Доступно онлайн 30.06.2026

Увагу акцентовано на відсутності в чинних іноземних та національних методиках і довідковій літературі з питань проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці ознак, за якими необхідно встановлювати факти недотримання особистої безпеки потерпілими від нещасних випадків. Мета — визначити ознаки фактів недотримання працівниками особистої безпеки, що спричинили нещасні випадки, з метою встановлення фактичних обставин недотримання нормативних вимог під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці. Для досягнення поставленої мети застосовано метод системно-структурного аналізу. Під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці проводять дослідження з метою визначити факти недотримання вимог нормативно-правових актів, які перебувають у причиново-наслідковому зв'язку з настанням нещасного випадку, а також осіб, винних у такому недотриманні. Проведення цих досліджень пов'язане з визначенням фактів та обставин дотримання / недотримання особистої безпеки потерпілими. Відсутність ознак недотримання працівниками особистої безпеки призводить до того,

що судові експерти на власний розсуд визначають дії або бездіяльність постраждалих осіб як підсумок їх необережності. Це так само призводить до неоднозначного трактування тих самих вихідних даних для проведення досліджень, наслідком чого є кардинально відмінні висновки. За результатами проведених досліджень, що ґрунтуються на практиці проведення досліджень у різних експертних установах, виокремлено закономірності, що призвели до настання нещасних випадків, спричинені особистою необережністю працівників. Визначено та схематично відображено ознаки факту нехтування особистою безпекою працівниками, що надалі сприятиме розробленню відповідних методик і методів дослідження з метою встановлення фактичних обставин недотримання нормативних вимог у межах проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Ключові слова: *судова експертиза безпеки життєдіяльності та охорони праці; особиста безпека; явна небезпека; нехтування особистою безпекою.*

Постановка наукової проблеми

Під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці проводять дослідження з метою визначити наявність недотримання вимог нормативно-правових актів, що перебувають у причиново-наслідковому зв'язку з настанням нещасного випадку, а також осіб, винних у такому недотриманні.

Проведення названих досліджень пов'язане з визначенням фактів дотримання / недотримання потерпілими працівниками особистої безпеки.

У ст. 14 Закону України «Про охорону праці»¹ передбачено обов'язки працівника з дотримання вимог нормативно-правових актів з охорони праці, зокрема щодо обов'язку дбати про особисту безпеку та здоров'я в процесі виконання будь-яких робіт або під час перебування на території підприємства. До

того ж цією статтею на працівника покладено безпосередню відповідальність за порушення зазначеної вимоги.

На жаль, станом на сьогодні в чинних методиках, якими послуговуються під час проведення судових експертиз за спеціальністю 10.5 «Дослідження причин та наслідків порушення вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці», не наведено ознак нехтування особистою безпекою потерпілими від нещасних випадків, які необхідно зазначати для встановлення фактичних обставин недотримання нормативних вимог із безпеки життєдіяльності.

Відсутність ознак нехтування працівниками особистою безпекою призводить до того, що судові експерти на власний розсуд визначають дії або бездіяльність постраждалих осіб як підсумок їх особистої необережності, що свідчить про відсутність єдиного підходу до проведення таких видів досліджень.

1 Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 27.01.2026).

Мета статті

Визначити ознаки недотримання працівниками особистої безпеки для подальшого користування ними в межах проведення судових експертиз із безпеки життєдіяльності та охорони праці.

Для досягнення цієї мети необхідно:

- проаналізувати наявність визначення ознак недотримання працівниками особистої безпеки в чинних методиках проведення судових експертиз із безпеки життєдіяльності та охорони праці;
- проаналізувати перебіг досліджень у висновках експертів, за результатами яких встановлено нехтування працівниками особою безпекою;
- виокремити ознаки недотримання працівниками правил особистої безпеки;
- схематично зобразити ознаки недотримання працівниками правил особистої безпеки.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої мети застосовано метод системно-структурного аналізу.

Аналіз основних досліджень і публікацій

У методиці О. Шмерего зі співавторами² наведено схему визначення причиновості нещасного випадку за обставин, коли причини (якщо їх кілька) перебувають в одному ланцюзі (див. рис. 1).

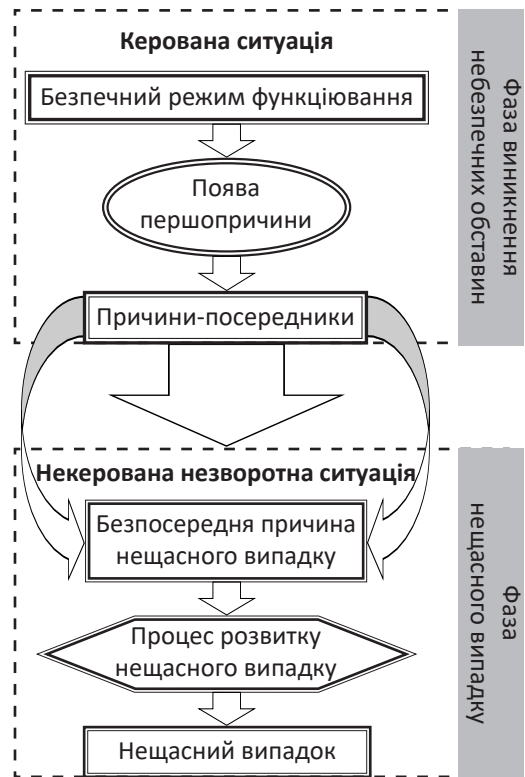

Рис. 1. Причиновість нещасних випадків

У цій методиці також зауважено, що під час вирішення питання про причиновий зв'язок необхідно пам'ятати, що «вчинок особи повинен бути визнаний необхідною умовою змін, що наступили в зовнішньому світі, коли при відсутності такого вчинку, цієї зміни не відбулося»³.

У методиці, створеній під керівництвом В. Сабадаша, наведено ту саму схему, а також визначено, що до прямого причиново-наслідкового зв'язку слід додавати неадекватні дії працівника, причетного до надзвичайної ситуації, яку аналізують, якщо виконання доручених

2 Шмерего О. Б. та ін. Методика проведення судових експертиз з безпеки життєдіяльності / КНДІСЕ Мін'юсту України. Київ, 2019. 200 с. // Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. Реєстр. код 10.5.13 від 28.01.2021 р. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 27.01.2026).

3 Там само.

йому технологічних операцій згідно із запровадженими правилами й нормами, майже напевно унеможлиблює таку подію⁴. Якщо її зумовила сукупність відхилень від вимог нормативно-правових актів з охорони праці, яких припустилися кілька осіб, то до прямої причиновості слід додавати ті невідповідності, вибіркове уявне вилучення яких із зазначеної сукупності здатне запобігти виникненню досліджуваної надзвичайної ситуації.

Відповідно до методики О. Мешкова зі співавторами⁵ на виробництві більшість надзвичайних ситуацій (аварій і нещасних випадків) стається через наведені далі причини: *організаційні* (невідповідні вимогам охорони праці дії керівників, посадових осіб та інших працівників з організації виробничих процесів і робочих місць; розташування обладнання і робітників тощо), *технічні* (зазвичай унаслідок неналежного технічного стану обладнання, машин, механізмів, інструментів, технологічного оснащення, засобів захисту й контролю тощо або порушення правил технічної експлуатації засобів виробництва) і *санітарно-гігієнічні* (пов'язані з виробництвом різні чинники зовнішнього середовища, здатні завдати шкоди організму людини: висока або низька температура, технологічні шуми або вібрації, загазованість або запиленість робочих місць і приміщень тощо).

Згадані вище методики не наводять жодних ознак недотримання працівниками особистої безпеки.

Наприклад, необхідність носити на будівництві захисні каски передбачена нормативно-правовими актами з охорони праці (накази, інструкції тощо). Тож носити захисну каску — це вимога дотримувати норм, але іноді це трактується як нехтування особистою безпекою, що є неправильним твердженням, оскільки відсутність захисної каски не наражає на очевидну небезпеку (наприклад, у разі падіння предметів на голову), а лише підвищує ймовірність отримання травм у разі виникнення такої небезпеки.

У методиці О. Коновалова зі співавторами⁶ зауважено, що спричинити настання нещасного випадку та його наслідки може порушення лише тих вимог правил безпеки, якими передбачено запобігання настанню подібних нещасних випадків.

У прямому причиново-наслідковому зв'язку перебуватимуть лише такі дії осіб, причетних до події, які безпосередньо сприяли створенню травмо-небезпечної виробничої ситуації, у якій виникли умови для впливу на людину небезпечного виробничого або шкідливого чинника. У цій методиці також не визначено ознак недотримання працівниками особистої безпеки.

- 4 Розробка методики дослідження нещасних випадків, пов'язаних з невиконанням виробничих вимог на виробництві ; звіт про НДР (остат.) / кер. В. В. Сабадаш. Реєстр. № 0118U004616, 0220U102670. Харків, 2019. 65 с.
- 5 Мешков О. О. та ін. Методика комплексного експертного дослідження нещасних випадків, пов'язаних з електротравматизмом / ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України. Харків, 2019. 36 с. // Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. Реєстр. код 10.5.15 від 28.01.2021 р. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 27.01.2026).
- 6 Коновалов О. Д. та ін. Методика проведення судової експертизи з безпеки життєдіяльності та охорони праці / ДніпроНДІСЕ Мін'юсту України. Дніпро, 2021. 36 с. // Там само. Реєстр. код 10.5.17 від 28.04.2023 р. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 27.01.2026).

В іншій методиці В. Сабадаша зі спів-авторами⁷ зазначено, що дії конкретних посадових осіб перебувають у причинному зв'язку з небезпечною подією, якщо такі дії є невідповідними (суперечать нормативним вимогам), призвели до небезпечного розташування обладнання й умов його експлуатації, а також до виконання робіт у супереч розробленим технологічним процесам, допуску до виконання робіт ненавченого персоналу та ін., що спричинило умови, за яких настання небезпечної події могло відбутися з великим ступенем імовірності й відбулося.

Бездіяльність конкретних посадових осіб має причиновий зв'язок з небезпечною подією як умова перетворення причини на наслідок, якщо така бездіяльність є невідповідною, оскільки нормативними вимогами в певній ситуації передбачені конкретні дії цієї особи з метою виявлення наявності або можливості виникнення конкретного небезпечного чинника та прийняття відповідних запобіжних заходів (наприклад,

застосування засобів індивідуального або колективного захисту), і таких дій ця особа не виконала, а небезпечна подія сталася внаслідок нехтування запобіжними заходами. Ця методика також не містить ознак недотримання працівниками особистої безпеки.

Аналіз українських методик дав змогу дійти висновку, що вони містять лише алгоритм установлення причинно-наслідкового зв'язку між настанням нещасного випадку й діями працівника. Натомість, якими саме ознаками необхідно послуговуватися під час визначення фактів недотримання працівниками особистої безпеки, не зазначено.

В іноземних джерелах, у яких викладено результати досліджень причин настання нещасних випадків, також не наведено ознак недотримання працівниками особистої безпеки. Здебільшого в цих працях розглянуто людський чинник, що вплинув на виникнення технічних несправностей, які спричинили аварію⁸. Значну увагу приділено людській помилці як тригера нещасних

7 Сабадаш В. В. та ін. Методика встановлення причинно-наслідкових зв'язків та зв'язків обумовленості при вирішенні ситуаційних завдань в інженерно-технічних експертизах / ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України. Харків, 2020. 40 с. // Реєстр методик проведення судових експертиз : вебсайт. Реєстр. код 10.5.16 від 28.01.2022 р. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> (дата звернення: 27.01.2026).

8 Joe-Asare Th., Amegbey N., Stemn E. Human Factor Analysis Framework for Ghana's Mining Industry. *Ghana Mining Journal*. 2020. Vol. 20. No. 2. Pp. 60–76. DOI: [10.4314/gm.v20i2.8](https://doi.org/10.4314/gm.v20i2.8) (дата звернення: 27.01.2026) ; Abdillah G., Caraka M. K., Arioyudanto R. A., et al. Studi Kasus Penyebab Kecelakaan Kerja Fatal di Tambang Mineral: Analisis Faktor Manusia, Teknis, dan Lingkungan. *Journal of Educational Innovation and Public Health*. 2024. Vol. 2. Is. 2. Pp. 42–51. DOI: [10.55606/innovation.v2i2.2843](https://doi.org/10.55606/innovation.v2i2.2843) (дата звернення: 27.01.2026) ; Zhao D. Discussion on Accident Management Based on Foreign Accident Investigation. *Advances in Petroleum Exploration and Development*. 2020. Vol. 20. No. 1. Pp. 68–71. DOI: [10.3968/12105](https://doi.org/10.3968/12105) (дата звернення: 27.01.2026) ; Fuentes-Bargues J. L., Sánchez-Lite A., Gonzalez-Gaya C., et al. A study of situational circumstances related to Spain's occupational accident rates in the metal sector from 2009 to 2019. *Safety Science*. 2022. Vol. 150. Art. 105700. DOI: [10.1016/j.ssci.2022.105700](https://doi.org/10.1016/j.ssci.2022.105700) (дата звернення: 27.01.2026) ; Chammout B., Ahmed M. O., El-adaway I. Exploring the Root Factors Impacting Work Zone Accidents: A Mixed-Methods Study. *Construction Research Congress 2024: Health and Safety, Workforce, and Education* (Des Moines, Iowa; March 20–23). 2024. Pp. 406–416. DOI: [10.1061/9780784485293.041](https://doi.org/10.1061/9780784485293.041) (дата звернення: 27.01.2026) ; Vigneshkumar C., Salve U. R. A scientometric analysis and review of fall from height research in construction. *Construction Economics and Building*. 2020. Vol. 20. No. 1. Pp. 17–35. DOI: [10.5130/AJCEB.v20i1.6802](https://doi.org/10.5130/AJCEB.v20i1.6802) (дата звернення: 27.01.2026).

випадків. Людський чинник відіграє певну роль у нещасному випадку через відсутність навчання й нагляду за працівниками, а також через порушення процедур безпеки.

У дослідженні Ch. D. Nwankwo зі співавторами ⁹ розглянуто людський чинник і людську помилку як причини катастроф у нафтогазовій промисловості.

Недбалу поведінку працівника як причину нещасного випадку аналізують N. M. Shahar зі співавторами ¹⁰.

Про незастосування працівниками засобів індивідуального захисту від падіння з висоти й подальшим настанням нещасного випадку йдеться у дослідженні Sh. N. A. S. Zakaria зі співавторами ¹¹.

Проблемам особистої безпеки в разі відволікання працівників на особисті справи, стресу, неуважності та припущення помилок у сфері безпеки присвячено працю B. M. Hester і P. I. Fusch ¹².

Sh. Ahmed ¹³ причинами настання нещасних випадків, пов'язаних з особистою безпекою, називає брак знань, досвіду й належної підготовки до роботи з обладнанням, нерегулярний нагляд з боку менеджерів, неадекватну політику безпеки, ухвалену керівництвом.

Причини більшості нещасних випадків на робочому місці J. F. S. Tenorio пов'язує з необережністю працівника, лінощами, поганою поставою (що спричиняє травми спини), відсутністю економічних стимулів, несправністю або застарілістю захисного обладнання та впливом корозійних хімічних речовин ¹⁴.

У дослідженні O. S. Williams зі співавторами ¹⁵ розглянуто заходи з профілактики виникнення нещасного випадку, що передбачають контроль за дотриманням стандартів безпеки й застосування засобів індивідуального захисту (ремені безпеки, захисні сітки тощо),

- 9 Nwankwo Ch. D., Arewa A. O., Theophilus S. C., Esenowo V. N. Analysis of accidents caused by human factors in the oil and gas industry using the HFACS-OGI framework. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*. 2022. Vol. 28. Is. 3. Pp. 1642–1654. DOI: [10.1080/10803548.2021.1916238](https://doi.org/10.1080/10803548.2021.1916238) (дата звернення: 27.01.2026).
- 10 Shahar N. M., Abas N. H., Basirun N. F., Memon M. H. Perspectives of Contributing Factors and Prevention Measures of Struck-by Accidents in from Experienced Safety Personnel. *International Journal of Sustainable Construction Engineering Technology*. 2023. Vol. 14. No. 5. Pp. 468–475. DOI: [10.30880/ijscet.2023.14.05.039](https://doi.org/10.30880/ijscet.2023.14.05.039) (дата звернення: 27.01.2026).
- 11 Zakaria Sh. N. A. S., Abas N. H., Ta'at N. H. M., et al. Causal Factor Analysis of Fatal Accidents in Johor Construction Industries Based on Korean Occupational Safety and Health Agency Classification. *International Journal of Integrated Engineering*. 2023. Vol. 15 (6). Pp. 135–142. DOI: [10.30880/ijie.2023.15.06.015](https://doi.org/10.30880/ijie.2023.15.06.015) (дата звернення: 27.01.2026).
- 12 Hester B. M., Fusch P. I. A Near Miss: The Lived Experiences of Telecommunication Technicians' Injurious Accidents and Near Misses. *The Qualitative Report*. 2020. Vol. 25. No. 11. Art. 3. Pp. 3810–3829. DOI: [10.46743/2160-3715/2020.4590](https://doi.org/10.46743/2160-3715/2020.4590) (дата звернення: 27.01.2026).
- 13 Ahmed Sh. Causes of Accident at Construction Sites in Bangladesh. *Organization, Technology and Management in Construction*. 2019. Vol. 11 (1). Pp. 1933–1951. DOI: [10.2478/otmcj-2019-0003](https://doi.org/10.2478/otmcj-2019-0003) (дата звернення: 27.01.2026).
- 14 Tenorio J. F. S. Analysis of personal and work-related factors contributing to construction industry accidents in Peru. *Revista del Instituto de Investigación de la Facultad de Ingeniería Geológica Minera Metalúrgica y Geográfica*. 2023. Vol. 26. No. 51. Art. e25265. 9 p. DOI: [10.15381/igeo.v26i51.25265](https://doi.org/10.15381/igeo.v26i51.25265) (дата звернення: 27.01.2026).
- 15 Williams O. S., Hamid R. A., Misnan M. S. Causes of building construction related accident in the south-western states of Nigeria. *International Journal of Built Environment and Sustainability*. 2019. Vol. 6. Is. 1. Pp. 14–22. DOI: [10.11113/ijbes.v6.n1.313](https://doi.org/10.11113/ijbes.v6.n1.313) (дата звернення: 27.01.2026).

належний нагляд за правильним розміщенням приладів і устаткування, постійне навчання правильного вибору обладнання / інструментів і користування ними, правильність конструкції, регулярний огляд обладнання.

Впливу людського чинника як причини аварій присвячено працю В. Fabiano зі співавторами ¹⁶.

За результатами проведеного аналізу іноземних інформаційних джерел з'ясовано, що в них також відсутні ознаки для визначення фактів недотримання працівниками особистої безпеки.

Відсутність ознак недотримання працівниками особистої безпеки призводить до того, що експерти на власний розсуд визначають дії або бездіяльність постраждалих осіб як підсумок їх необережності. Як зазначено вище, це призводить до неоднозначного трактування тих самих вихідних даних для проведення досліджень, наслідком яких є кардинально відмінні висновки.

Викладення основного матеріалу дослідження

Аналіз ситуаційних завдань, виконаних у Київському науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі Міністерства внутрішніх справ України й Українському науково-дослідному інституті спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України (у межах проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці) упродовж 2015–2025 рр., дав змогу виокремити дві групи закономірностей щодо особистої безпеки потерпілих від нещасних випадків: усвідомлення загальновідомих небезпек і знання про

можливі небезпеки в разі виконання певних дій.

До нехтування особистою безпекою потерпілими належали випадки, за яких людина знала про очевидну небезпеку (наявність значного перепаду висот, відкритих отворів у конструкціях або ям у землі, відкритого вогню, обертових механізмів різноманітного обладнання тощо).

Як приклад можна навести виконання робіт з очищення пам'ятника. На рис. 2 можна побачити, що працівник перебуває на монументі пам'ятника на значній висоті. До того ж він не користується жодними засобами індивідуального захисту від падіння з висоти (запобіжний пояс або захисне огородження), що свідчить про нехтування цим працівником особистою безпекою, оскільки, усвідомлюючи небезпеку (можливість упасти з висоти), він проводить роботи на висоті без ужиття будь-яких заходів захисту від можливого падіння.

Наступним прикладом нехтування особистою безпекою потерпілими є виконання робіт із ковша телескопічного навантажувача JCB. На рис. 3 видно, що двоє працівників виконують роботи на висоті без будь-яких засобів, які б запобігли їхньому падінню з висоти.

Один із працівників однією ногою стоїть на краю ковша, а іншою — на схилі, де проводять роботи з укладання матеріалів. Це свідчить про нехтування працівниками особистою безпекою: вони мають розуміти очевидну небезпеку, якою значною є висота, але ігнорують це та проводять роботи. Такі дії працівників збільшують імовірність настання нещасного випадку внаслідок падіння з висоти.

16 Fabiano B., Pettinato M., Currò F., Reverberi A. P. A field study on human factor and safety performances in a downstream oil industry. *Safety Science*. 2022. Vol. 153. Is. 2. Art. 105795. DOI: 10.1016/j.ssci.2022.105795 (дата звернення: 27.01.2026).

Рис. 2. Виконання робіт на пам'ятнику з порушенням техніки безпеки

Рис. 3. Виконання робіт із ковша телескопічного навантажувача JCB з порушенням техніки безпеки

Наведемо також приклад нехтування власною безпекою працівником бригади зі збирання побутових відходів із контейнерів «Дзвіночок» на спеціальному автомобілі з вантажопідйомним пристроєм: під час розвантаження контейнера в ку-

зов автомобіля працівник сидить на стінці кузова, перебуваючи на значній висоті від рівня асфальтного покриття, а в безпосередній близькості від працівника переміщують контейнер за допомогою вантажопідйомного пристрою (див. рис. 4).

Рис. 4. Виконання робіт за допомогою вантажопідіймного пристрою з порушенням техніки безпеки

Працівник мав усвідомлювати можливі небезпеки: падіння з кузова внаслідок утрати стійкості або зіштовхування з переміщенням контейнером.

Наведені вище приклади дають змогу дійти висновку, що дії працівників (перебування на висоті в процесі виконання робіт) є достатніми умовами, що можуть спричинити настання нещасного випадку внаслідок падіння з висоти. Це свідчить про причиновий зв'язок між діями працівників і настанням нещасного випадку (на відміну від випадкового зв'язку).

Отже, однією з ознак недотримання працівниками особистої безпеки є *усвідомлення загальновідомих небезпек*: працівник усвідомлює (має усвідомлювати) очевидну небезпеку, яка загрожує його життю або здоров'ю, і не реагує на цю обставину.

Друга група закономірностей у питаннях особистої безпеки потерпілих

від нещасних випадків пов'язана з обізнаністю працівників щодо прихованих небезпек, до яких належать небезпечні чинники під час роботи виробничого й технологічного обладнання.

Як приклад наведемо нещасний випадок, що стався на паперовому виробництві. Працівник навчався правил роботи на папероробній машині, пройшов відповідні інструктажі й перевірку знань з питань охорони праці. Отже, він мав знати всі вимоги безпеки, яких необхідно дотримувати під час роботи на такому обладнанні та якими заборонено під час роботи ставати на обертіві механізми машини, навіть коли вона не працює. Працівник заліз на вал папероробної машини, щоб поправити папір, який застряг на іншому валу, а вали почали обертатися й затиснули працівника, завдавши йому несумісних із життям травм (див. рис. 5).

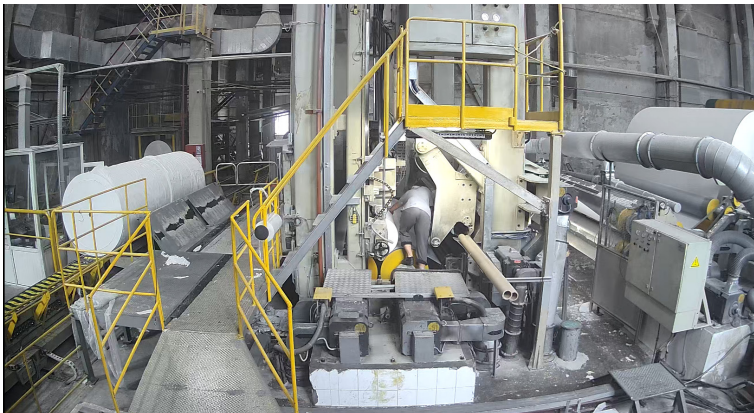

Рис. 5. Виконання робіт на папероробній машині з порушенням техніки безпеки

Іншим прикладом є нещасний випадок, що стався на поштовому підприємстві. Працівник був ознайомлений з інструкцією з охорони праці, якою передбачені заходи безпеки під час проведення робіт із розвантаження (зокрема, заборонаю переміщати сітчасті контейнери, штовхаючи їх до себе). Однак під

час перевезення одного з контейнерів працівник штовхав його до себе (див. рис. 6). Унаслідок того, що гідравлічна платформа вантажного автомобіля не прилягала до бетонної поверхні майданчика для розвантаження, контейнер перекинувся й завдав працівникові тілесних ушкоджень.

Рис. 6. Момент нещасного випадку на поштовому підприємстві через порушення заходів безпеки

Іще один нещасний випадок стався на деревообробному підприємстві. У день нещасного випадку працівник пройшов цільовий інструктаж з питань охорони праці, зокрема, щодо заборони перебувати поруч зі штабелями колод деревини в разі роботи з ними вантажопідійомної техніки. Під час перемі-

щення краном колод працівник зайшов у заборонену зону, колоди обвалилися зі штабеля, затиснули працівника й завдали йому тяжких травм (див. рис. 7).

Підіб'ємо підсумки: порушення працівниками вимог безпеки в наведених вище прикладах спричинили настання нещасних випадків із цими працівниками.

Рис. 7. Обставини нещасного випадку на деревообробному підприємстві через порушення заходів безпеки

Ознаки недотримання працівниками особистої безпеки схематично зображено на рис. 8.

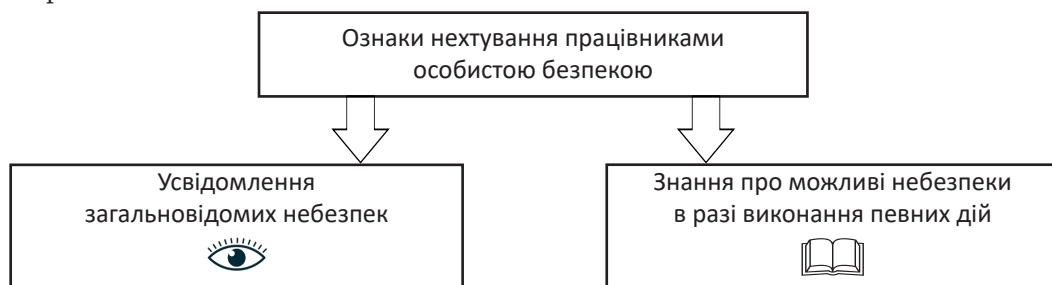

Рис. 8. Схема ознак недотримання працівниками особистої безпеки

Висновки

За результатами аналізу констатовано відсутність в українських методиках та іноземних інформаційних джерелах ознак нехтування працівниками особи-

стою безпекою. Окреслено проблеми, які спричиняє відсутність цих ознак, через брак порядку й методик проведення досліджень у межах судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці. Запропоновано напрями розв'язання

проблем, що стосуються дослідження недотримання працівниками особистої безпеки. Визначення ознак недотримання працівниками особистої безпеки є актуальним для успішного проведення судової експертизи безпеки життєдіяльності та охорони праці. Визначено ознаки нехтування працівниками особистою безпекою та зображено їх схематично.

**The Issue of Personal Safety
During Forensic Examinations
Involving Violation of Health and Work
Safety Requirements**

Mykhailo Kuzmenko, Serhii Ostapov

The primary focus of this paper is on the absence of relevant criteria for determining personal safety breaches by victims of accidents in current foreign and national methodologies and reference literature on the conduct of forensic examinations involving violation of health and work safety requirements. The Article Purpose is to define signs of employees' non-compliance with personal safety requirements that have led to accidents, with a view to establishing factual circumstances of failure to comply with regulatory requirements during forensic examinations involving violation of health and work safety requirements. To achieve this goal, the method of systemic-structural analysis has been employed. During forensic examinations involving violation of health and work safety requirements, research is conducted to establish facts of non-compliance with corresponding legal regulations and any causal link between such non-compliance and the occurrence of an accident, as well as to identify those responsible for such violations. These forensic examinations are carried out to determine facts and circumstances related to victims' adherence to/failure to observe personal safety measures. Where there is no evidence that employees failed to observe personal

safety measures, forensic experts are free to interpret actions or inaction by victims as a result of their own negligence. This also results in ambiguous interpretations of the same initial data used in research, resulting in fundamentally contrasting opinions. Based on findings of forensic examinations conducted in various forensic expert institutions, patterns have been identified that led to accidents resulting from personal negligence of employees. Signs of employees' disregard for personal safety have been identified and schematically illustrated; these will contribute to the development of appropriate research methodologies and methods for establishing factual circumstances of non-compliance with regulatory requirements when conducting forensic examinations involving violation of health and work safety requirements.

Keywords: forensic examinations involving violation of health and work safety requirements; personal safety; obvious danger; disregard for personal safety.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного спеціального гранту від фінансових установ у державному, комерційному або некомерційному секторах.

**Відмова
від відповідальності**

Засновники не грали жодної ролі у розробленні дослідження, добиранні й аналізуванні даних, рішенні про публікацію або підготовку рукопису.

Учасники

Автори зробили свій внесок винятково в інтелектуальну дискусію, що є основою цього документа, дослідження судової практики, написання та редагування, і беруть на себе відповідальність за її зміст і тлумачення.

**Декларація
щодо конфлікту інтересів**

Автори заявляють, що у них відсутній конфлікт інтересів.

References

- Abdillah, G., Caraka, M. K., Arioyudanto, R. A., et al. (2024). Studi Kasus Penyebab Kecelakaan Kerja Fatal di Tambang Mineral: Analisis Faktor Manusia, Teknis, dan Lingkungan [Case Study of the Causes of Fatal Workplace Accidents in Mineral Mines: Analysis of Human, Technical, and Environmental Factors]. *Journal of Educational Innovation and Public Health*. Vol. 2. Is. 2. DOI: 10.55606/innovation.v2i2.2843 [in Indonesian].
- Ahmed, Sh. (2019). Causes of Accident at Construction Sites in Bangladesh. *Organization, Technology and Management in Construction*. Vol. 11 (1). DOI: 10.2478/otmcj-2019-0003.
- Chammout, B., Ahmed, M. O., El-adaway, I. (2024). Exploring the Root Factors Impacting Work Zone Accidents: A Mixed-Methods Study. *Construction Research Congress 2024: Health and Safety, Workforce, and Education* (Des Moines, Iowa; March 20–23). DOI: 10.1061/9780784485293.041.
- Fabiano, B., Pettinato, M., Currò, F., Reverberi, A. P. (2022). A field study on human factor and safety performances in a downstream oil industry. *Safety Science*. Vol. 153. Is. 2. Art. 105795. DOI: 10.1016/j.ssci.2022.105795.
- Fuentes-Bargues, J. L., Sánchez-Lite, A., Gonzalez-Gaya, C., et al. (2022). A study of situational circumstances related to Spain's occupational accident rates in the metal sector from 2009 to 2019. *Safety Science*. Vol. 150. Art. 105700. DOI: 10.1016/j.ssci.2022.105700.
- Hester, B. M., Fusch, P. I. (2020). A Near Miss: The Lived Experiences of Telecommunication Technicians' Injurious Accidents and Near Misses. *The Qualitative Report*. Vol. 25. No. 11. Art. 3. DOI: 10.46743/2160-3715/2020.4590.
- Joe-Asare, Th., Amegbey, N., Stemn, E. (2020). Human Factor Analysis Framework for Ghana's Mining Industry. *Ghana Mining Journal*. Vol. 20. No. 2. DOI: 10.4314/gm.v20i2.8.
- Kononov, O. D. et al. (2021). *Metodyka provedennia sudovoi ekspertyzy z bezpeky zhyttiedialnosti ta okhorony pratsi* [Methodology for conducting forensic examinations involving violation of health and work safety requirements] / DniproNDISE Min'iustu Ukrainy. Dnipro // Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz : veb-sait. Reiestr. kod 10.5.17 vid 28.04.2023 r. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Mieshkov, O. O. et al. (2019). *Metodyka kompleksnoho ekspertnoho doslidzhennia neshchasnykh vypadkiv, poviazanykh z elektrotravmatyzmom* [Methodology for multidisciplinary forensic examinations of accidents involving electrical injuries] / NNTs «ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa» Min'iustu Ukrainy. Kharkiv // Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz : veb-sait. Reiestr. kod 10.5.15 vid 28.01.2021 r. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Nwankwo, Ch. D., Arewa, A. O., Theophilus S. C., Esenowo V. N. (2022). Analysis of accidents caused by human factors in the oil and gas industry using the HFACS-OGI framework. *International Journal of Occupational Safety and Ergonomics*. Vol. 28. Is. 3. DOI: 10.1080/10803548.2021.1916238.
- Rozrobka metodyky doslidzhennia neshchasnykh vypadkiv, pov'iazanykh z nevykonanniam vyrobnychykh vymoh na vyrobnytstvi [Development of a technique for the investigation of accidents related with non-fulfillment of production requirements in production] (2019) ; zvit pro NDR (ostat.) / ker. V. V. Sabadash. Reiestr. № 0118U004616, 0220U102670. Kharkiv [in Ukrainian].
- Sabadash, V. V. et al. (2020). *Metodyka vstanovlennia prychynno-naslidkovykh zv'iazkiv ta zv'iazkiv obumovlenosti pry vyrishenni sytuatsiinykh zavdan v inzhenerno-tekhnychnykh ekspertyzakh* [Methodology for establishing cause-and-effect relationships and relationships of conditionality when resolving situational problems in forensic engineering examinations] / NNTs «ISE im. Zasl. prof. M. S. Bokariusa» Min'iustu Ukrainy. Kharkiv // Reiestr metodyk provedennia sudovykh ekspertyz : veb-sait. Reiestr. kod 10.5.16 vid 28.01.2022 r. URL:

- <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Shahar, N. M., Abas, N. H., Basirun, N. F., Memon, M. H. (2023). Perspectives of Contributing Factors and Prevention Measures of Struck-by Accidents in from Experienced Safety Personnel. *International Journal of Sustainable Construction Engineering Technology*. Vol. 14. No. 5. DOI: [10.30880/ijscet.2023.14.05.039](https://doi.org/10.30880/ijscet.2023.14.05.039).
- Shmereho, O. B. ta in. (2019). *Metodyka provedennia sudovykh ekspertyz z bezpeky zhyt-tiediialnosti* [Methodology for conducting forensic examinations involving health and safety compliance] / KNDISE Min'iustu Ukrainy. Kyiv // Reiestr metodyk proveden-nia sudovykh ekspertyz : vebsait. Reiestr. kod 10.5.13 vid 28.01.2021 r. URL: <https://rmpse.minjust.gov.ua/search> [in Ukrainian].
- Tenorio, J. F. S. (2023). Analysis of personal and work-related factors contributing to construction industry accidents in Peru. *Revista del Instituto de Investigación de la Facultad de Ingeniería Geológica Minera Metalúrgica y Geográfica*. Vol. 26. No. 51. Art. e25265. DOI: [10.15381/iigeo.v26i51.25265](https://doi.org/10.15381/iigeo.v26i51.25265).
- Vigneshkumar, C., Salve, U. R. (2022). A scientometric analysis and review of fall from height research in construction. *Construction Economics and Building*. Vol. 20. No. 1. DOI: [10.5130/AJCEB.v20i1.6802](https://doi.org/10.5130/AJCEB.v20i1.6802).
- Williams, O. S., Hamid, R. A., Misnan, M. S. (2019). Causes of building construction related accident in the south-western states of Nigeria. *International Journal of Built Environment and Sustainability*. Vol. 6. Is. 1. DOI: [10.11113/ijbes.v6.n1.313](https://doi.org/10.11113/ijbes.v6.n1.313).
- Zakaria, Sh. N. A. S., Abas, N. H., Ta'at, N. H. M., et al. (2023). Causal Factor Analysis of Fatal Accidents in Johor Construction Industries Based on Korean Occupational Safety and Health Agency Classification. *International Journal of Integrated Engineering*. Vol. 15 (6). DOI: [10.30880/ijie.2023.15.06.015](https://doi.org/10.30880/ijie.2023.15.06.015).
- Zhao, D. (2020). Discussion on Accident Management Based on Foreign Accident Investigation. *Advances in Petroleum Exploration and Development*. Vol. 20. No. 1. DOI: [10.3968/12105](https://doi.org/10.3968/12105).

Кузьменко, М., Остапов, С. (2026). Питання дотримання особистої безпеки під час проведення судових експертиз безпеки життєдіяльності та охорони праці. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 2 (43). С. 251—264. DOI: [10.32353/khrife.2.2026.16](https://doi.org/10.32353/khrife.2.2026.16).